

ČTVRTLETNÍK

JARO 2020

PRO PAMÁTKY

Pečujme o památky s láskou

ROZHOVOR S HUGEM MENSdorFFEM-POUILLYM
RESTAUROVÁNÍ VĚŽE JAKOBÍNKA
UMĚLECKÁ DÍLA PRO NEVIDOMÉ I SLABOZRACÉ

Archiv NPU

ÚVODEM

Letošní jaro je takové, jaké nikdo nečekal. Omezení se týkají celé společnosti, tedy i památek a jejich majitelů. Nikdo nedokáže přesně odhadnout následky, byť jistě tušíme, že budou nemalé.

Odborníci z řady oblastí se shodují v tom, že krize je příležitostí ke změně. Změna ovšem často znamená nejistotu, mnoho lidí má přirozené obavy. V takových situacích jsou důležité hodnoty, které člověk zastává. Zásadní je naše okolí, zejména lidé a také věci trvalejšího charakteru, které nás obklopují. Tím jsou pro mnohé z nás právě památky, historická místa, drobné či větší předměty. Jsou reálným důkazem toho, že člověk dokáže překonat mnohé.

Pro každého z nás je také důležitá naděje. Věřím, že aktuální vydání časopisu PROPAMÁTKY vám pomůže takovou naději nacházet. Přemíru negativních zpráv je totiž nutné vyvážit i něčím pozitivním. Také my v redakci potřebujeme pro naši práci víru, že to, co děláme, má smysl. Každá zpětná vazba a podpora od vás, našich čtenářů a členů klubu přátel i odborných partnerů, je pro nás zásadní. Děkuje, že zůstáváte s námi.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

V posledním čtvrtletí loňského roku bylo do evidence Národního památkového ústavu zapsáno 22 nemovitých kulturních památek. Za ně Ministerstvo kultury prohlásilo mimo jiné židovské hřbitovy v Horní Bráně, Rožmberku nad Vltavou, Třeboni a Protivíně. Dále usedlosti v Pusté Rybné a Daňkovicích, rabínský dům v Třebíči, kaple v Dřevěnici a Oprostovicích nebo kostel sv. Anežky v Českých Velenicích.

Maxim Barta, CC-BY-SA 3.0

Památkami se staly i domy v Polubném a Zahrádkách.

SEMINÁŘ ZÁKON O STÁTNÍ PAMÁTKOVÉ PÉČI

STUDIO AXIS pořádá 28. května 2020 v Praze seminář zaměřený na novely zákona o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.) a stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.), nové prováděcí předpisy k souvisejícím zákonům, zásahy na kulturních památkách a zásahy v památkových

rezervacích, zónách a v ochranných pásmech, závazná stanoviska podle zákona o státní památkové péči a podobně. Přednášejí experti Ministerstva kultury.

Podrobné informace a přihlášky najdete na internetových stránkách. www.studioaxis.cz

NGO MARKET 2020

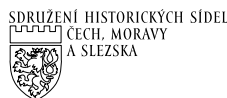
„Je to i na nás!“ zní téma 21. ročníku největšího veletrhu neziskovek ve střední Evropě. NGO Market 2020 se uskuteční ve středu 22. dubna ve Foru Karlín od 11 do 19 hodin. Pestrá směsice téměr dvou set organizací z oblasti ekologie, lidských práv, kultury či vzdělávání vám napoví, jak můžeme společně přispět ke zlepšení prostředí, v němž žijeme. Díky bohatému doprovodnému programu si některé aktivity budete moci sami vyzkoušet. Vstup na akci je zdarma. www.forum2000.cz

NOC KOSTELŮ 2020

Stejně jako v uplynulých 10 letech se i letos naskytne příležitost zažít atmosféru sakrálních staveb po setmění. Stovky kostelů, kaplí i modliteben nabídnou v pátek 5. června pestrý program. Cílem akce je přiblížit návštěvníkům nejen kulturní hodnotu místa, ale představit jim křesťanství skrze hudbu, výtvarné umění, divadelní představení, rozhovor či setkání. Zájemci mohou objekty přihlašovat pomocí elektronického formuláře na webových stránkách. www.nockostelu.cz

SPOLUPRACUJEME

ČASOPIS PROPAMÁTKY VYDÁVÁ OD ROKU 2012 INSTITUT PRO PAMÁTKY A KULTURU – NEZISKOVÁ ORGANIZACE, KTERÁ POMÁHÁ ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY. REDAKCE DLOUHODOBĚ SPOLUPRACUJE S ŘADOU VÝZNAMNÝCH OBOROVÝCH ORGANIZACÍ:

NA MÍSTĚ BÝVALÉHO DOMINIKÁNSKÉHO KLÁŠTERA BYL V LETECH 1819–1826 VYSTAVĚN V BOSKOVICÍCH EMPÍROVÝ ZÁMEK.

PO ZESTÁTNĚNÍ BYL ZÁMEK ZPŘÍSTUPNĚN VEŘEJNOSTI.

ROZHOVOR S HUGEM MENSENDORFFEM-POUILLYM

Pečovat se musí s láskou

Zámek Boskovice se po roce 1991 vrátil do rukou původních majitelů. Veřejnosti zůstal zpřístupněný. O vztahu k rodovému dědictví a důležitosti péče jsme si povídali s tím, kdo se tam z rodiny narodil jako poslední.

Jaké byly osudy rodného sídla po vašem odchodu do Prahy počátkem 50. let?

Zámek jsem opouštěl ve chvíli, kdy tam z naší početné rodiny zůstali jen moji rodiče. Po znárodnění se samozřejmě objevily snahy komunistů otce i matku vystěhovat. Proti tomu se ale zvedla vlna odporu místního dělnictva z fabrik, které se za ně postavilo, protože rodiče se k němu vždycky chovali fantasticky. Z celého zámku jim k užívání zůstaly tři pokoje v jiho-východním křídle. Byt jsem byl nucen po otcově smrti v roce 1973 odevzdat tehdejšímu Krajskému středisku státní památkové péče a ochrany přírody v Brně. Přesto se mezi lidmi našly i spřízněné duše. Díky jedné takové jsem měl možnost, kdykoli bylo po-

třeba, na zámku přespat. Nikdy jsem v Boskovicích nebydlel jinde. Ze-státněný objekt se zčásti zpřístupnil veřejnosti a zároveň zde do počátku 80. let fungoval i dívčí internát.

V jakém stavu přebíral váš bratr Jan zámek z rukou státu?

Na přelomu 70. a 80. let se na dvou místech budovy objevila dřevomorka. Na základě statického posouzení bylo nutné internát vystěhovat a vzniklou situaci začít řešit. O to se postarali pracovníci státní památkové péče, kteří zároveň připravili i novou prohlídkovou trasu. Studentkám bylo nalezeno vhodnější bydlení a danou část pak využívalo městské muzeum. To se pak v 90. letech přestěhovalo do krásné barokní rezidence, kterou jsme městu prodali.

Kdo tvořil zámecké expozice? Dochovalo se v nich i původní vybavení?

Co vám budu povídat... Spousta věcí se bohužel ztratila, ale naštěstí ne úplně všechno. To, co se podařilo zachránit, je dnes součástí prohlídkové trasy. Ale samozřejmě velkou část expozice tvoří svozy jako na ostatních památkách. Tak jsou u nás k vidění například věci pocházející od Belcrediů nebo Serényů – posledně jmenovaným budeme v dohledné době zřejmě něco vracet, protože restituovali teprve nedávno. Podobu instalace si tvoříme sami bez spolupráce s odbornými institucemi. Před revolucí tomu samozřejmě bylo jinak. Tehdy měla tvorbu expozice na starosti doktorka Nováková z brněn-

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO ARCHIV HRADU A ZÁMKU BOSKOVICE

SOUČÁSTÍ PROHLÍDKOVÉ TRASY JE TAKÉ SALON BITEV.

NÁVŠTĚVNÍKY OHROMÍ UNIKÁTNÍ TROJRAMENNÉ SCHODIŠTĚ.

ského střediska památkové péče. Po převratu jsme se jednou v Boskovicích potkali. S velkou naléhavostí mne prosila, ať zachováme, co půjde. To jsem jí mílerád slíbil. Vždyť jinak by to ani nešlo.

Považujete zpřístupňování šlechtických sídel veřejnosti za správnou cestu péče o rodové dědictví?

Je to celoevropský trend. Vadí mi ale, že nám byl majetek vrácen, zatímco jiným vlastníkům nikoli. Vnímám to jako nespravedlnost. Ne každý německy mluvící byl skutečně Němec nebo nacist. Žili tu přeci i Rakušané. Nelze na všechny uplatňovat princip kolektivní viny. Svou roli přitom sehrála zloba a špatné svědomí. Počátky snah o zestátnění souvisí s pozemkovou reformou z roku 1919. Začalo to na Konopišti, které zabrali sirotkům po Františku Ferdinandovi d'Este a Žofii Chotkové, a postupně se to dotklo nás všech. Tento výmysl prezidenta Masaryka považuji za nemorální.

Je pro památkové objekty výhodnější státní správa nebo soukromé vlastnictví?

Veškerý státní majetek je vlastně ukradený. Stát má sloužit lidem, a ne lidi státu tak, jak se to děje. Jeho posláním není spravovat soukromé majetky. I někdejší ministr kultury Pavel Tigrid zastával názor, že by se všechny hrady a zámky měly navrátit původním majitelům. Ano, i další evropské země mají mnohé zámky ve vlastnictví státu. Nemůžu se ale zbavit pocitu, že naše republika je příliš malá na to, aby

obhospodařovala více než stovku takových objektů. Nepovažuji to za moudré, protože majitel to vidí jinak než stát. I když nepopírám, že státní investice do správy a obnov jsou významné. Zásadní rozdíl ale tkví v tom, že my jdeme od generace ke generaci, což je delší časový úsek než od voleb k volbám.

HUGO MENSENDORFF-POUILLY

- ▶ narodil se roku 1929 v Boskovicích
- ▶ po roce 1948 neemigroval, ale nebylo mu dovoleno vystudovat
- ▶ pracoval jako garážmistr a ve výrobním družstvu pro zpracování plastických hmot
- ▶ 1990–1994 zastával funkci vicekonzula československého velvyslanectví v Paříži
- ▶ 1995–2007 působil v Praze na velvyslanectví Řádu maltézských rytířů

Jakými vlastnostmi a schopnostmi by měl disponovat ideální správce historické památky?

Být rozumný a něco o tom vědět. Nebrat to jako zdroj financí, tak to nikdy nemůže fungovat. Vždyť ty objekty jsou nepraktické. Když si vzpomenu, jak mi spolužáci záviděli bydlení na zámku. Ale oni žili v bytě, kde měli teplo a koupelnu po ruce, zatímco my jsme běhali v nočních košilích po leďových chodbách, záchod i koupelna byly na úplně jiné straně. Péče o rodové dědictví je vlastně služba, která se musí dělat s láskou, nikoli s rozumem. Ten na to nestačí. Musíte se mnohého zříct. Výstižně to shrnul kdysi hrabě Kálnoky z nedalekých Letovic. Rád zmiňoval, že střecha ho ročně stojí jeden Rolls-Royce.

Shodujete se v představách o fungování mensdorffského majetku s jeho současným správcem, vaším synovcem, Dominikem Božkem?

Ne, proč? Jsme jiná generace, lišíme se v názorech, ale oba víme, že to musí fungovat. Dominik na to kouká pohledem člověka o 40 let mladšího, navíc narozeného v záměru. V posledních letech se mu například podařilo zvelebit poměrně rozlehlou a významnou hradní zříceninu, kterou jsme kromě zámku restituovali. Ta se dá mimo jiné využít i k odlišným typům kulturních akcí, než jaké lze uskutečnit v zámeckých interiérech. V záležitostech správy obou objektů má k ruce kastelána a jeho tým. Výsledky jejich práce ročně obdivuje okolo 15 tisíc návštěvníků,

ZÁMEK JE PŘÍSTUPNÝ OD DUBNA DO ŘÍJNA.

IMPOZANTNÍ HRADNÍ ZŘÍCENINA TYČÍCÍ SE NAD BOSKOVICEMI LÁKÁ MILOVNÍKY HISTORIE I KVŮLI STUDNÍ S FUNKČNÍM ŠLAPACÍM MECHANISMEM.

mezi nimiž se občas vyskytnou i turisté až z Asie. Problém je, že se v České republice zdrží jen krátce, a logicky tu tím pádem utratí málo peněz.

Jak vnímali obyvatelé Boskovic a vedení města, že se zámek ocitl opět v rukou původních majitelů?

Reakce byly různé. Komunistická logika, že všechno je všech, to znamená nikoho nic, se za ta léta silně vryla do mysli lidí. Z tohoto úhlu pohledu je pochopitelný jejich strach, že najednou by o to „své“ zase měli přijít. Pamatuji si, jak jsme bojovali o budovu tzv. kláštera, stojící v těsné blízkosti zámekského areálu, kde žily do 50. roku řádové sestry. Ty tam tehdy vedly školku a obecnou školu. Byl to řád z Francie. Nabídli jsme jim, že se mohou vrátit, ale pro nedostatek řeholnic odmítly. Přesto jsme vynaložili velké úsilí, aby nám byla budova vrácena. Tehdejší starosta nám ji nechtěl dát, prý se tam všichni tolik napracovali. Ale o to se je nikdo neprosil. Spor se dostal až k Ústavnímu soudu, který jsme vyhráli, a dům je náš. Takové historky jsme zažívali především krátce po návratu do Boskovic. V současnosti máme s vedením města výborné vztahy.

Snažíte se na zámek přilákat také místní obyvatele?

Co by tam pořád dělali? Čas od času připravujeme různé kulturní akce. Jedná se buď o koncerty, nebo například pohádky na nádvoří, které kvitují s povděkem především maminky s dětmi. Ke specifickým hudebním akcím vyu-

žíváme i park. Leda na takové ukřižené a skákací koncerty můžeme nalákat i mladou generaci. Jinak mládež má dnes jinou zábavu než chodit po hradech a zámcích. Ale najdou se i ti, které to zajímá. Z řad studentů si vybíráme sezonní průvodce.

V jednom z rozhovorů jste řekl, že zámek není pozeňnáním. Litoval jste někdy, že o něj musí vaše rodina pečovat?

Samozřejmě že ne, ani minutu! Přestože péče o něj stojí peníze a život bez něj by byl jednodušší. Ale nemůžete toho litovat. Já jsem poslední, kdo se tam narodil, moji tři mladší sourozenci už ne. Představte si, celé mládí byl ten zámek jen pro nás, nikdo jiný tam nebyl. Víte, jak jsme se tam vydováděli? Co lumpáren jsme tam prováděli? Naše matka musela být svatá! Jinak jsme ale byly tak hodné děti.

Bylo vás osm sourozenců, po revoluci přebíral správu nad mensdorffskými majetky váš bratr Jan. Kde žije dnes?

Jan byl po roce 1991 z nás jediný, kdo se v daný moment mohl o navrácení majetku postarat. Přestěhoval se kvůli tomu dočasně z Holandska zpět do Čech, zatímco já jsem zastával funkci vicekonzula na velvyslanectví v Paříži. Když má mise skončila, přebíral jsem správu z Janových rukou a ten se vrátil zpět k rodině do Holandska, kde žije dosud. Naposledy jsem se s ním setkal v Praze vlani na podzim na oslavě mých 90. narozenin.

Mrzelo vás někdy, že jste neodešel do exilu?

Ne, to nemá cenu. Jednou jsem žil tady a hotovo. Je úplně jedno, kde žijete, ale záleží na tom, jak žijete. Pro mě je důležité, jestli se ráno při holení mohu na sebe podívat do zrcadla. Nic víc. Člověk musí se sebou vyjít. Když to neumí, nefunguje to s nikým.

Co charakterizuje společnost na začátku 21. století?

Lidé si přestávají navzájem věřit, podání ruky nic neznamená a úřední razítka ztrácejí platnost. Chodíme okolo sebe se sklopenými hlavami, nemluvíme spolu a komunikujeme jen pomocí takzvaně chytrých telefonů. Jenže to je jen jednostranná inteligence, takže to vlastně není inteligentní a nepřináší to žádnou radost. A přitom by stačilo jen zvednout hlavu, otevřít oči a obdivovat, co nám Pán Bůh nadělal.

Když zrekapitulujete svůj pestrý život, předal byste rád nějaké poselství?

Pro život jsou podstatné tři vlastnosti – slušnost, skromnost a pokora. My si pořád hrajeme na něco, čím nejsme. Budme konečně tím, kým jsme. Vždyť je to tak jednoduché. Nevytahujeme se pořád. Já jsem přece ten poslední. Mějme úctu jeden k druhému, važme si přírody a pečujme o mezilidské vztahy. Všechno se dá domluvit, dohodnout, urovnat. Každý den se dějí malé zázraky, které si ale člověk musí objevovat sám. A za to stojí žít. ■

POHLED NA AREÁL ROŽMBERSKÉHO DVOJHRADÍ S VĚŽÍ JAKOBÍNkou PŘED REKONSTRUKCÍ V ROCE 2012

NOVÁ ŠINDELOVÁ KRYTINA VĚŽE PŘED OSAZENÍM OCHOZU

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Středověká věž je zachráněna

Šestileté restaurování věže Jakobínka na hradě Rožmberk nad Vltavou vdechlo život nejen jí, ale probudilo i historické stavební a řemeslné znalosti a praktické zkušenosti. Od dubna 2020 bude zpřístupněna veřejnosti.

Středověká věž vstoupila do 21. století jako značně zchátralá dominanta takzvaného Horního hradu. Dlouhodobá absence pravidelné péče ji dovedla až k havarijnímu stavu. Národní památkový ústav se rozhodl tento stav řešit. Po složitých jednáních získal v roce 2012 Jakobínku do své správy a připravil plán jejího restaurování a zpřístupnění veřejnosti. Projekt byl koncipován jako stavebněhistorický experiment s cílem prozkoumat a prakticky ověřit historické stavební postupy a technologie. Restaurování, které trvalo od roku 2013 do podzimu 2019, financovaly Národní památkový ústav, Ministerstvo kultury a firma E.ON. Autorem projektové dokumentace byl Vít Mlázovský spolu

s architektonickým ateliérem Masák & Partner.

HISTORICKÝ KONTEXT

Hrad Rožmberk, dispozičně členěný na Dolní a Horní, vybudoval pravděpodobně Vok I. z Rožmberka ve druhé čtvrtině 13. století jako hlavní sídlo svého rodu. Písemné prameny se o něm poprvé zmiňují v roce 1250. Na datování Jakobínky se však odborníci neshodují. Někteří se domnívají, že byla postavena již ve 14. století, jiní jí přisuzují vznik až počátkem 16. století. Z té doby pochází i první přímá písemná zmínka o existenci věže na Horním hradě. Záznam se objevuje i v městské kronice, která informuje o zničujícím požáru v roce 1522. Ten postihl nejen domy ve městě, ale též Horní hrad s věží. V roce 1600 odkázal Petr Vok z Rožmberka celé panství svému synovi Janu Zrinskému. Po jeho smrti roku 1612 zdělili majetek Švamberkové a v roce 1620 ho získal císařský generál Karel Bonaventura Buquoy. Starofrancouzskému rodu patřil až do roku 1945. Poté byl celý areál zestátněn na základě Benešových dekretů. Dolní hrad byl zpřístupněn veřejnosti, prostory Horního hradu sloužily nejdříve jako internát odborného učiliště Montážního podniku spojů Praha a od roku 1986 jako rekreační ubytovna České pošty.

STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM

Procesu restaurování předcházelo stavebněhistorické prozkoumání věže. Jméno Jakobínka je poprvé doloženo

TEXT PETR PAVELEC, DAVID ŘÍHA
FOTO ARCHIV NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU, LADISLAV POUZAR

RUDOLF ALT, ZAHRADA HORNÍHO HRADU S VĚŽÍ JAKOBÍNKOU, 1858

v inventáři hradu z roku 1723. Od té doby se název objevoval v písemných pramenech již pravidelně ve zprávách o opravách. Když Buquoyové přestavovali své sídlo v polovině 19. století v romantickém stylu, vnímali Jakobínku jako symbol starobylosti hradu. V zámeckém inventáři z roku 1878 se zachoval podrobnější popis věže: „Takzvaná věž Jakobínka o průměru 5 sáhů (asi 9,48 metru), vyzděna z kamennů a vápenné malty, okrouhlého tvaru, stojí jako starobylá ozdoba obou rožmberských zámků v novém zámeckém parku pod novým zámekem před jeho severní frontou. Ve výši 20 sáhů (asi 37,9 metru) se nachází konzolové římsovy s vysokou zděnou pyramidou pokrytou šindelovým krytím. Stavba se nachází, s výjimkou z větší části zničeného šindelového krytí, v poměrně dobře zachovalém stavu.“

Autoři projektu obnovy věže – Petr Pavelec a Petr Růžička – zkoumali ve středověkých iluminovaných rukopisech nebo skicářích renesančních umělců historická vyobrazení stavebních strojů a konstrukcí. Zásadní diskuze se také vedla o tom, zda má být součástí opravy rekonstrukce ochozu. Po zvážení všech souvislostí bylo nakonec rozhodnuto ochoz obnovit.

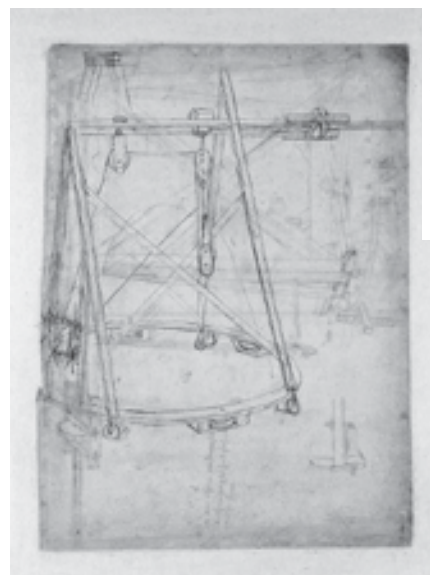
RUČNÍ PRÁCE MÍSTO TĚŽKÉ TECHNIKY

Realizace projektu začala v září 2013. Potřebné kvalitní dřevo se získalo ručním kácením stromů v nedalekém lese. Odkorňování a opracování klád prováděli tesaři bez jakékoli mechanizace.

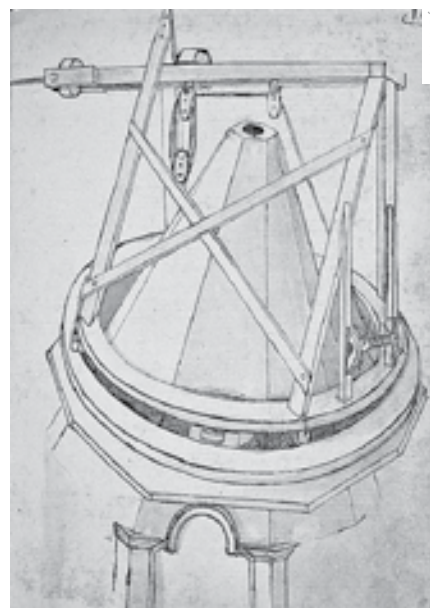
Následovala stavba dřevěného vřetenového lešení, odvozeného z kreseb ve středověkých iluminovaných rukopisech. Pro zaměření jeho základů ve svažitém terénu nebyl použit klasický nivelační přístroj, ale ověřený historický postup – zavěšená krokvice a latě. Deset základových prahů bylo zpevněno kůly zatloukanými ručně ovládaným beranidlem. Na stavbě lešení, které vyrostlo do úrovně někdejšího ochozu, se během specializovaných workshopů podíleli i tesařští učni z Čech a Francie. Po skončení restaurátorských průzkumů historického zdiva nastala vlastní oprava středověké hlásky. Ta probíhala pomocí funkční repliky historického jeřábu, jehož konstrukci navrhl tesařský mistr Petr Růžička a projekčně dopracoval Vít Mlázovský. Dohled na statiku zajišťoval Filip Chmel. Výpočetní model pro počítačové ověření dimenzí sestavil Petr Fajman z katedry mechaniky Českého vysokého učení technického v Praze.

INSPIRACE V PRAMENECH

Petr Růžička se inspiroval historickými skicami rotačních jeřábů používaných při stavbě chrámu Santa Maria del Fiore ve Florencii. Nejvýznamnější jsou dvě z nich, vytvořené proslulým renesančním umělcem Leonardem da Vincem, ze spisu zvaného Codex Atlanticus, uloženého dnes v Ambrosiánské knihovně v Miláně. Leonardo da Vinci si těmito skicami připomínal stavební stroje používané při budování luceriny nad kopulí florentského chrámu. V roce 1472 pracoval jako mladý učeň

LEONARDO DA VINCI, SKICA ROTAČNÍHO JEŘÁBU, KODEX ATLANTICUS 808R

BONACCORSO Ghiberti, SKICA ROTAČNÍHO JEŘÁBU, RUKOPIS ZIBALDONE, FLORENCIE

Archiv NPU

ROTAČNÍ JEŘÁB INSPIROVANÝ STROJÍ LEONARDA DA VINCE POMOHL VYTÁHNOUT DO VÝŠKY 30 METRŮ ZHRUBA 25 TUN MATERIÁLU.

v dílně Andrea Verrochia, který měl za úkol odlít a osadit na vrchol lucerny dvoutunovou zlacenou makovici. K jejímu zdvižení a osazení se používal rotační jeřáb, který si naskicoval tehdy devatenáctiletý Leonardo. Stejný jeřáb si o několik let později do svého skicáře zakreslil i jiný florentský umělec Bonaccorso Ghiberti (1451–1516).

Tento typ rotačního jeřábu se pro opravu Jakobínky hodil skoro ideálně, protože průměr kruhového půdorysu florentské lucerny je téměř shodný s průměrem rožmberské Jakobínky (asi 10 metrů). Leonardovský rotační jeřáb umožnil ideálně obsluhovat vrcholové partie obou staveb, jejichž střešní krytí i s přesahem má kuželovitě zakončení. Kromě architektonické podobnosti obou staveb je použití tohoto typu jeřábu odůvodněno i historicky. Je pravděpodobné, že v době po roce 1500 se podobné stavební stroje užívaly i jinde ve střední Evropě. Analogicky mohl být obdobný typ rotačního jeřábu využit na opravu poškozené Jakobínky po požáru v roce 1522.

ROŽMBERSKÝ JEŘÁB

Dřevěný jeřáb vyráběli tři tesaři. Jeden měsíc trval výběr a příprava řeziva, šest měsíců výroba a tři týdny montáž. Jako hlavní materiál posloužil smrk z rožmberských lesů, pouze vybrané součásti se připravovaly z dubu. Konstrukci vyrobili tesaři ručně pomocí sekyr různého typu. Válcové drobnější součásti soustružili (soustruh na ruční pohon byl znám již ve starověku). Ke

konzervaci dřeviny používali tvaroh, k mazání mimo jiné sádlo. Kovář připravil spojovací materiál některých prvků v podobě kramlí a skob. Jeřáb vážil cca čtyři tony, objem řeziva byl přibližně 9,5 m³. Byl konstruován jako dvourychlostní, převody jsou přímo na hlavní hřídeli v podobě posuvného bubnu. Stroj je dimenzován na bezpečné zvednutí břemene do 500 kilogramů, a to za pomoci chůze člověka již od hmotnosti 70 kilogramů. Jeden zdvih do výšky 30 metrů trval průměrně sedm minut.

Jeřáb o délce 14 a výšce 7 metrů byl umístěn na vrcholu věže. Do provozu byl uveden na jaře 2018. Obsluhu zajišťovali tři pracovníci. První ovládal chůzi poběžné kolo a další dva se starali o koordinaci ostatních funkcí stroje. Díky rotaci kolem své osy dokázal obsloužit celý plášť věže až po špičku. Během dvou stavebních sezon přepravil přibližně 25 tun materiálu. S jeho pomocí se nejprve snesly poškozené stavební prvky a suť. Následně se vyzdvihl nový stavební materiál, včetně devíti replik kamenných krakorců, šesti kusů kopií římsových desek, dubové trámky a fošny pro obnovený ochoz, hranoly a latě na nový krov a několik palet ručně štípaných modřínových šindelů pro novou střechu. Ta svírá úhel 68 stupňů a pokrývá ji 300 m² šindelů. Výška střechy včetně makovice je 11 metrů.

Pomocí středověkého stroje se postupně podařilo opravit krov i stře-

Ladislav Pouzar

OSAZOVÁNÍ KAMENNÝCH KRACORCŮ NA OCHOZU VĚŽE

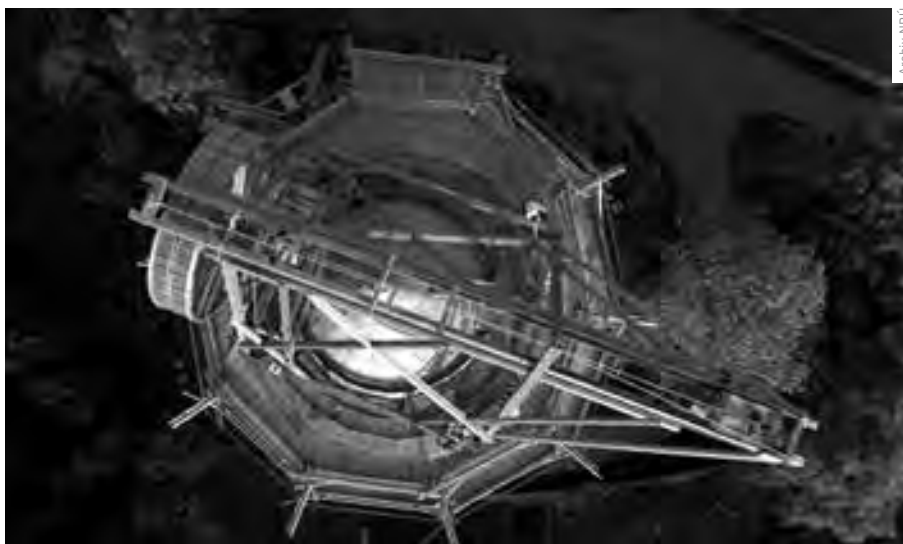
dověkou přečnělkovou klenbu kuželovitěho tvaru, která hlásku zastřešuje. Ve výšce 30 metrů byl obnoven dřevěný ochoz vnesený na kamenných krakorcích. V interiéru se restaurovala a konzervovala dřevěná schodiště.

DIDAKTICKÝ ROZMĚR

Od počátku sloužil projekt nejen k edukativním účelům, ale též jako mimořádně působivý nástroj a pomůcka takzvané živé historie. Na stavbě pracovali domácí i zahraniční tesařští učni, probíhaly exkurze odborníků, komentované prohlídky pro veřejnost a didaktické programy pro děti.

Školní skupiny a rodiny s dětmi si mohly v praxi vyzkoušet základní principy mechaniky prostřednictvím programu Jeřáby táhnou na Jakobínku. Během mimořádných komentovaných prohlídek z lešení se návštěvníci, kteří netrpí strachem z výšek, dozvěděli zajímavosti o historii věže, postupu restaurátorských prací i využití historických řemesel a speciálních technických postupů. V chůzi v poběžném kole se střídali dva stálí brigádníci, z nichž jedním byla dívka. Oba prošli pečlivým výběrem, neboť museli splňovat přísná kritéria. Na všech doprovodných aktivitách se vystřídalo několik stovek návštěvníků i žáků základních a středních škol.

V létě 2019 posloužila Jakobínka s dřevěným lešením a historickým jeřábem jako mimořádně atraktivní

REPLIKA STŘEDOVĚKÉHO STROJE LÁKALA K NETRADIČNÍM ÚHLŮM POHLEDU.

kulisa pro natáčení filmu o proslulém rožmberském regentu Jakubu Krčínovi z Jelčan. Představovala krumlovskou zámeckou věž během její renesanční přestavby.

Poté co takzvaný leonardovský jeřáb na lidský pohon odvedl svou práci, specialisté na výškové práce jej rozebrali a bezpečně uložili. Počítá se s tím, že bude v budoucnu na vhodném místě znovu sestaven a dál bude sloužit k didaktickým účelům i jako připomínka ojedinělého projektu inspirovaného mistrem Leonardem da Vincem. Shodou okolností si v roce 2019, kdy vrcholily práce na Jakobínce, celý svět připomínal výročí 500 let od jeho úmrtí.

BUDOUCNOST

Po dokončení úprav interiéru bude věž zpřístupněna veřejnosti na začátku

návštěvnické sezony 2020. Expozice v nejvyšším patře připomene historii hlásky a její rekonstrukci včetně jejího modelu s historickým lešením a replikou rotačního jeřábu. Součástí prohlídky bude také vstup na nově vybudovaný ochoz s mimořádně působivým výhledem na Dolní hrad, meandr řeky Vltavy a okolní kulturní krajinu.

ZHODNOCENÍ

Poznatky získané během tohoto mimořádného experimentu se teprve vyhodnocují. Už v průběhu projektu bylo ale zřejmé, že středověcí a renesanční stavitelé uměli dosáhnout vysoké přesnosti, jakou dnes ovládáme díky moderním přístrojům s pokročilou optikou.

K zaměření stavby postačila krokvice místo nivelačního přístroje, a to

RESTAUROVANÁ JAKOBÍNKA S OCHOZEM SE OTEVŘE VEŘEJNOSTI V DUBNU 2020.

se stejným výsledkem. Rovněž při transportu objemných břemen, který dnes zvládáme obvykle jen s použitím těžké mechanizace, si uměli poradit chytrým využitím geometrie, kladky a lidské síly. Také je patrné, že dřevo lze krátkodobě konzervovat i bez použití moderní chemie. Totéž platí o promazávání pohyblivých součástí bez potřeby ropných produktů. Dřevo výborně funguje, i když je z něj vyroben namáhaný konstrukční prvek.

Důležitý je přitom pečlivý výběr stromů k pokácení, zpracování pouze výběrového profilu řeziva a citlivé ruční opracování, kdy zůstává množství neporušených vláken. Přirozeně platí, že starý způsob práce je náročný na časový fond a kapacitu lidských zdrojů. ■

www.npu.cz

LETNÍ ŠKOLA PAMÁTKOVÉ TECHNOLOGIE PRO POKROČILÉ

Národní památkový ústav ve spolupráci s Fakultou architektury Českého vysokého učení technického v Praze a českou sekci ICOMOS jsou připraveni uspořádat další ročník Letní školy památkové technologie. Tématem je záchrana a doplňování vápenných omítek a příprava používaných vápenných materiálů přímo na staveništi.

Pracovat se bude v terénu na obnově ohradní zdi štěpnice státního zámku Uherčice v Jihomoravském kraji. Škola je určena pokročilým účastníkům. Svým programem navazuje na znalosti a dovednosti základní úrovně z předchozích let. Plánovaný termín je 21.–23. května 2020. V případě nepříznivých celospolečenských okolností souvisejících s nálezou COVID-19 bude konání odloženo na jindy.

Lektory jsou Václav Girsá, vedoucí Ústavu památkové péče Fakulty architektury ČVUT, a Dagmar Michoinová, vedoucí odboru technologické laboratoře Národ-

ního památkového ústavu, autoři mezinárodně oceňovaného konzervačního postupu záchrany historických vápenných omítek. Podmínkou účasti je absolvování základní úrovně školy z předchozích let. Podrobnější informace jsou k dispozici na webu NPÚ.

DAGMAR MICHAINOVÁ

ADOLF LOOS, VÝRAZNÁ OSOBNOST ARCHITEKTONICKÉHO PURISMU

POHLED DO OBYTNÉ HALY MÜLLEROVY VILY V PRAZE POSTAVENÉ V LETECH 1929–1930 A POVAŽOVANÉ ZA LOOSOVO NEJVYSPĚLEJŠÍ DÍLO

VÝROČÍ

Rok Adolfa Loose 2020

Letos uplyne 150 let od narození světově proslulého architekta Adolfa Loose (1870–1933). Iniciativa připomenout život, dílo a význam jednoho ze zakladatelů moderní architektury vznikla na půdě Muzea hlavního města Prahy a Národního památkového ústavu.

Součástí oslav budou výstavy, konference, přednášky, publikace, vycházky, komentované prohlídky a exkurze. Do projektu se zapojí také Muzeum města Brna, Národní technické muzeum a Magistrát města Plzně. Ta se pyšní významnými Loosovými interiéry.

Od dubna do září bude v Muzeu hlavního města Prahy k vidění výstava Adolf Loos – Opakování génia. Na příkladech interiérů v Plzni, Praze a Brně představí architektovy obytné prostorové programy, jež respektují každodenní rituály zámožné klientely a podtrhují funkčnost a praktičnost. Na přelomu roku 2020/2021 zahájí další výstavu s názvem Světoobčan Adolf Loos, tentokrát v prostorách Národního technického muzea.

V Loosově rodném Brně si jeho výročí připomene tamní muzeum výstavou

Evropan Adolf Loos. Další expozici připraví Metodické centrum moderní architektury Národního památkového ústavu ve vile Stiassni, kde upozorní na modely jeho nejznámějších realizovaných i nerealizovaných staveb. Též vzpomene na jeho následovníky – Heinricha Kulku, Karla Lhotu, Kurta Ungera, Paula Engelmanna či Rudolfa Welse. Tématu pokračovatelů bude věnováno rovněž brněnské mezinárodní odborné sympozium avizované na říjen.

V Praze se na podzim uskuteční konference na téma Adolf Loos – patnáct let obnovy kulturního dědictví. Zároveň se k vydání chystá publikace On, Adolf Loos, která zveřejní přepis deníků Bořivoje Kriegerbecka, architektova spolupracovníka. Kniha přiblíží nové poznatky nejen o Bauerově záměsku v areálu brněnského výstaviště či o rodinné vile Viktora Bauera v Hrušovanech u Brna, ale přinese i nové poznatky o tamní restauraci u nádraží.

Plzeňský magistrát, v jehož péči se nacházejí místní Loosovy interiéry, je během podzimu zpřístupní veřejnosti. Zároveň připraví výstavu o jejich proběhlé rekonstrukci. K výročnímu roku se připojí také nezisková organizace Post Bellum, která bude natáčet vzpomínky pamětníků Adolfa Loose a jeho díla pro archiv Paměť národa.

Aktuální informace k programu v souvislosti s šířením onemocnění COVID-19 budou k dispozici na webových stránkách jednotlivých institucí. ■

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ, ZBYNĚK KONVIČKA
FOTO ARCHIV SDCN, MARTIN POLÁK

OBÁLKA KNIHY

NEOKLASICISTNÍ PŘESTAVBU ZÁMKU KYNŽVART NAVRHL VÍDEŇSKÝ ARCHITEKT PIETRO NOBILE PRO KLEMENTA VÁCLAVA KNÍŽETE METTERNICHA, KTERÝ JEJ VYUŽÍVAL JAKO SVÉ REPREZENTATIVNÍ LETNÍ SÍDLO.

KNIHA

Pietro Nobile v Čechách

Na pultech knihkupectví se před nedávnem objevila zajímavá kniha. Přibližuje totiž mnohovrstevnatý talent architekta, který měl díky přízni několika málo osobností habsburské monarchie možnost rozvinout svůj um právě na území Čech.

Jméno Pietra Nobileho (1776–1854) není v domácím prostředí neznámé. Zejména příznivcům neoklasicistní architektury rezonuje v souvislosti s přestavbou zámeckého areálu v Kynžvartu, již realizoval ve 30. letech 19. století pro doyena evropské diplomacie Klementa Václava knížete Metternicha. Tak jako v řadě jiných případů ale existovala v Nobileho uměleckém portfolio řada neprobádaných míst, o jejichž zaplnění se s větším či menším úspěchem pokoušelo několik historiků, památkářů i diletantů. Nic však neodstraní pochybnosti lépe než zevrubný výzkum pramenů podniknutý jednou z předních odbornic na umění a kulturu 19. století, Taťánou Petrasovou z Ústavu dějin umění Akademie věd.

Jedním z hlavních výstupů projektu byla i výstava, jež probíhala od listopadu roku 2019 do února tohoto roku v Západočeské galerii v Plzni. Expozice seznamovala návštěvníky se třemi hlavními tématy, a to se zdroji Nobileho tvůrčího přístupu, dále s pracemi pro metternichovská sídla (Plasy a Kynžvart) a nakonec s návrhy a realizacemi iniciovanými nejvyšším purkrabím Karlem hrabětem Chotkem pro hlavní město Prahu (Koňská brána a Staroměstská radnice). Vůbec poprvé zde byla také možnost souhrnně představit archivní materiály, dnes rozptýlené doslova po celé Evropě, například ve Vídni, Terstu, Bellinzzone, Praze nebo Krakově.

Prezentovaná snaha architekta propojovat ve svém díle vědu, techniku a estetiku vzbudila mezi odbornou i laickou veřejností opravdový zájem. Především proto, že recepce jeho tvorby v umělecko-historické literatuře nebyla dosud nijak systematická. Je proto jediné dobře, že součástí projektu je i doprovodný katalog. Brožura má pouhých 96 stran. Zdánlivě malý rozsah ale výrazně kompenzuje velký formát, 50 barevných vyobrazení, katalog díla, chronologický přehled a především čtivé a srozumitelné texty od autorky výstavy a jejích italských kolegů Rosselly Fabiani a Lucii Caburlotty. Shrnují vše podstatné o rozhodující umělecké autoritě habsburské monarchie, která se narodila ve Švýcarsku, působila ve Vídni a svou nejvýraznější stopu zanechala paradoxně v Čechách. ■ www.zpc-galerie.cz

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO ÚDU AV ČR

OBNOVA JEZUITSKÉ KOLEJE V KLATOVECH ZÍSKALA OCENĚNÍ PAMÁTKA PLZEŇSKÉHO KRAJE 2019.

CHVÁLÍME

Plzeňský kraj zná památku roku 2019

Plzeňský kraj oceňuje od roku 2017 nejvydařenější obnovy nemovitých kulturních památek. Soutěž Památka Plzeňského kraje se vyhlašuje ve dvou kategoriích – Drobná architektura a sochy a Stavby. O výsledcích rozhoduje odborná komise i veřejnost.

Do obou kategorií bylo nominováno devět památek. První kategorii reprezentovalo šest zástupců sochařského ztvárnění světce Jana Nepomuckého, dvojce boží muka a plastika sv. Václava z kostelního průčelí v Radnicích. Posledně jmenovaná nominace nejvíce zabodovala u veřejnosti.

Titul památka Plzeňského kraje v této kategorii přidělila odborná komise městu Černošín za restaurování sochy sv. Jana Nepomuckého z roku 1732. Pomyslnou druhou příčku obsadila boží muka situovaná při silnici mezi Pernarcem a Málkovicemi z roku 1806. Třetí ocenění převzala Římskokatolická farnost Zbiroh za restaurování sochy sv. Václava z průčelí kostela sv. Václava v Radnicích.

Za nejlépe opravenou stavbu považovala hlasující veřejnost venkovskou usedlost čp. 10 v Bujesilech. Pohledově významně uplatněný objekt na návsi pochází z poloviny 19. století. Hodnotné prvky fasády obytného stavení i špýcharu překryla omítka z břízlolu v polovině 20. století. Nynější rekonstrukce navrátila areálu původní podobu.

Podle odborné poroty získala hlavní cenu v kategorii Stavby jezuitská kolej v Klatovech za dokončení rekonstrukce vnitřních prostor. Stavební úpravy z roku 2019 se týkaly zejména bývalého refektáře a přilehlých prostor v západním křídle. Zrekonstruované prostory budou sloužit veřejnosti při pořádání kulturních a společenských akcí města.

Oceněním se může pyšnit také bývalá radnice ve Staňkově, která prošla kompletní stavební obnovou za účelem využití pro komunitní centrum. Na třetí místo vybrala komise obnovu dřevěných vrat a vstupních dveří v areálu venkovské usedlosti čp. 10 v Bujesilech. Tím byla dokončena její celková rekonstrukce.

Vyhlášení výsledků soutěže proběhlo v prosinci 2019 na plzeňském krajském úřadě jako součást Dne památek a lidové kultury Plzeňského kraje. Ceny předával hejtman Josef Bernard. Podrobnější informace k nominovaným památkám jsou k dispozici na webu. ■ soutezpamatka.plzensky-kraj.cz

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ, PETR BUNDA
FOTO MĚSTO KLATOVY

DEKORATIVNÍ SCHODIŠTĚ TRMALOVY VILY NAVRHL JAN KOTĚRA.

PŮVODNÍ AREÁL JATEK V HOLEŠOVICÍCH, VYSTAVĚNÝ V 70. LETECH 19. STOLETÍ PODLE NÁVRHU JOSEFA SRDÍNKA, SLOUŽÍ OD ROKU 1982 JAKO PRAŽSKÁ TRŽNICE.

TIP

Open House Praha 2020

Šestý ročník svátku architektury se uskuteční od 11. do 17. května. Týden zahájí debaty a přednášky. O víkendu se zpřístupní více než 80 staveb a doprovodný program zohlední rodiny s dětmi a lidi s hendikepem.

Víkend otevřených budov umožňuje lidem prohlédnout si zdarma běžně nepřístupné objekty a prostory na území hlavního města Prahy. Neopakovatelnou atmosféru pospolitosti a nadšení z poznávání míst si vychutnají příznivci chátrajících domů, technických nebo rezidenčních staveb. Festival představuje pestrou směs budov od historických památek po současné realizace. Návštěvníkům bude k dispozici infocentrum v prostorách Nové scény Národního divadla.

Do letošního programu je zahrnuto více než 40 novinek. V kategorii historických reprezentativních staveb se poprvé otevře Strakova akademie. Majestátní novobarokní budovu, v níž sídlí Úřad vlády ČR, navrhl architekt

Václav Roštlapil. U příležitosti 125. výročí vzniku památkově chráněného areálu Pražské tržnice budou zpřístupněny jeho vybrané součásti. Léta sporů s nájemní firmou ukončilo až převedení správy tržnice pod hlavní město Prahu v roce 2019. Od té doby se začíná bývalý areál jatek probouzet k životu.

Organizátoři festivalu se od počátku snaží veřejnosti představovat i osudy domů, které na nový život teprve čekají. Jedním z nich je chátrající zámek Veleslavín. Pro tuto barokní kulturní památku v rukou státu se v současné době hledá nové využití.

Ukázku oživení historického areálu v centru Prahy reprezentuje unikátní obnova Šporkova paláce, který má za sebou bohatou architektonickou minulost. Za jeho nynější oceňovanou proměnou stojí architekt Stanislav Fiala. Festival zavede návštěvníky také do Strašnic, malebné čtvrti, ve které se nachází Trmalova vila. Architekt Jan Kotěra zde uplatnil prvky anglické moderny, secesní geometrie i tradiční lidovou tvorbu.

Vzhledem k nenadálé situaci související s šířením onemocnění COVID-19 a opatřeními vlády České republiky nebylo v čase uzávěrky známo, zda se akce uskuteční v plánovaném termínu. Aktuální informace, včetně programu a možnosti dobrovolnického zapojení, jsou k dispozici na webových stránkách. ■ www.openhousepraha.cz

TEXT MICHAELA PÁNKOVÁ
FOTO TOMÁŠ SYSEL

MODEL KOSTELA A KLÁŠTERA OD LUKÁŠE JELÍNKA BYL BOHUŽEL NA KONCI ROKU 2019 ODCIZEN NEZNÁMÝM PACHATELEM.

KONZOLA S MOTIVEM SVATÉ TROJICE OD VERONIKY BOUŠKOVÉ

PROJEKT

Umělecká díla pro nevidomé i slabozraké

Vysokoškolští studenti výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích pomáhají nevidomým i slabozrakým zprostředkovávat umělecká díla. Od roku 2016 pro ně vytváří haptické modely artefaktů z kostela Obětování Panny Marie.

Projekt Haptické modely architektonických prvků a maleb pro osoby se zdravotním postižením se snaží co nejvěrněji představit umělecké a architektonické prvky z klášterního kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích nejen nevidomým, ale také slabozrakým osobám. K tomuto účelu využili pedagogové možnost zadat studentům závěrečné kvalifikační práce. Ve spolupráci s Centrem podpory studentů se specifickými potřebami téže univerzity vzniklo osm haptických modelů a celá jejich expozice by měla být dokončena v polovině roku 2020.

Výjimečnost aktivity spočívá v příležitosti zaměřit se kromě nevidomých i na skupinu slabozrakých osob, jimž zrak slouží zhruba z 10 procent. Z toho důvodu jsou haptické modely vyobrazeny též s autentickou barevností. Iniciativa je zároveň ojedinělá i tím, že do plastické podoby převádí nejen trojrozměrné objekty, ale i nástěnné malby. Autoři realizovaných objektů volili velikost, barevnost a materiál z pálené hlíny a sádky tak, aby výsledky odpovídaly speciálním potřebám klientů.

V současné době mohou návštěvníci vidět a osahat tři gotické konzoly ze severní stěny kostela. Do reliéfní podoby byly také převedeny dvě dobové kružby oken ambitu a nástěnné malby sv. Kryštofa, Panny Marie Budějovické, zvané též Klasová, a Panny Marie Ochránitelky s postavami Karla IV. a Václava IV. Před dokončením jsou nástěnné malby Panny Marie s Kristem, Piety, sv. Jiří a sv. Augustina. Zároveň vzniká soubor pracovních listů k expozici Haptické modely pro osoby se zdravotním postižením.

Každý model má popis v českém, německém a anglickém jazyce a v Braillově písmu. QR kódy umožňují stáhnout si text v elektronické podobě, poslechnout si ho na zvukové nahrávce nebo si ho přehrát přetlumočený do znakového jazyka. Speciální normované podstavce umožňují seznámení s jedinečnými částmi kostela též neslyšícím či vozíčkářům. ■ www.pf.jcu.cz/structure/departments/kvv

TEXT ZUZANA DUCHKOVÁ
FOTO ARCHIV KATEDRY VÝTVARNÉ VÝCHOVY

STUDENTI LETOŠNÍHO ROČNÍKU SE ZAMĚŘILI NA REVITALIZACI BUDOVY BÝVALÉHO SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ V ULICI 9. KVĚTNA V TELČI. SOUČÁSTÍ EXKURZE BYL I VÝKLAD K HISTORII KROVU OD JIŘÍHO BLÁHY.

PROMĚNU BÝVALÉ TELČSKÉ SYNAGOGY V GALERII GAMONEUM NAVRHLI ÚČASTNÍCI V ROCE 2018.

VZDĚLÁNÍ

SCOLA TELCZ

V únoru 2020 se konal čtvrtý ročník mezinárodního interdisciplinárního semináře pro odborné zájemce v oblasti architektury, stavebního inženýrství, ekonomie a dalších oborů SCOLA TELCZ. Společně připravili plán obnovy vytipovaného domu.

Poprvé se SCOLA TELCZ konala v roce 2017. Na její přípravě a realizaci spolupracuje šest institucí – České vysoké učení technické v Praze, Dunajská univerzita v Kremži, Masarykova univerzita v Brně, Slovenská technická univerzita v Bratislavě, Národní památkový ústav a Ústav teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd ČR. Cílem aktivity je vysvětlit účastníkům složitost a vzájemné souvislosti možných přístupů k památkám v koncepčních návrzích a urbanistických úlohách v prostředí historických center a jejich okolí. Nejedná se pouze o technické, ekonomické a funkční aspekty každého posuzovaného návrhu, ale též o pochopení jeho kulturních a sociálních potřeb.

Při workshopech jsou rozvíjeny ucelené koncepty přístupu k památce

a návrhu její revitalizace podložené reálnými potřebami obyvatel, státní správy a samosprávy, a to na příkladech řešení úprav konkrétních objektů, urbanistických projektů či požadavků na změny stávající situace. Místem konání je historické centrum města Telče. Seminář je určen studentům magisterských a doktorských studijních programů a vědeckým pracovníkům z různých oborů, jako je architektura, stavební inženýrství, ekonomie, geografie, sociologie, dějiny umění, vzdělávání a další obory.

Součástí programu jsou přednášky, exkurze a odborně vedená koncepční projektová práce. Výsledky jsou prezentovány veřejnosti i odpovědným orgánům, příslušným organizacím a odborníkům, s možností diskuze. Výstupy mají podobu konkrétních návrhů a napomáhají k zachování a rozvoji města.

Letos se pozornost zaměřila na budovu bývalého sociálního bydlení v Telči. V předešlých ročnících se řešila témata renovace a revitalizace památkových objektů bývalého městského domu a sýpky, bývalé synagogy nebo jezuitské zahrady v Telči. O smysluplnosti a využitelnosti vzdělávací školy svědčí galerie Gamoneum. Ta byla otevřena v roce 2019 v telčské synagoze na základě podkladů od účastníků zimního ročníku 2018. Plánovaná revitalizace a zpřístupnění bývalé jezuitské zahrady rovněž vychází ze závěrů aktivit SCOLA TELCZ. ■ www.scola-telcz.net

BOŽÍ MUKA V KRAJINĚ NEDELEKO ČESKÉHO KRUMLOVA

MÁME VYBRÁNO

Drobné památky

Boží muka jako prsty vztyčené v krajině. Křížky, pomníky světových válek, sochy shlížející z fasád starých činžovních domů. Drobné památky jsou tématem letošního ročníku MÁME VYBRÁNO.

To datum vybízí k cestování: 26. května 1872 se Emil Holub vydal na svou první cestu do Afriky, ve stejný den roku 1928 se tisíce lidí sjely do Brna, aby obdivovaly nově vybudované výstaviště. V úterý 26. května 2020 zamíří kroky řady lidí do dominikánského kláštera v Praze, kde se bude konat konference a vyhlášení vítězů soutěže veřejných sbírek s názvem MÁME VYBRÁNO. Dlouhodobě prezentuje netradiční možnosti financování při obnově kulturního dědictví.

Loňské téma: podnikání v památkách. O rok dříve: mecenášství. A pro letošek něco zcela jiného, nenápadného a přitom všudypřítomného. Drobné památky. Námět plný příběhů, lidských osudů, ale také ohromného elánu při jejich obnově soustředí na jedno místo

přednášející z celé republiky, lidi z praxe. Chybět nebudou tradiční panelové diskuze, které účastníkům dovolují sdílet zkušenosti, a hlavně pestrá mozaika událostí: těch momentů, jež by upadly v zapomnění nebýt pomníků, křížků nebo v poslední době oblíbených kamenů zmizelých.

Konference si klade za cíl dokázat, že drobné památky nejsou jen hmatatelnou vzpomínkou na předky, ale živým dědictvím, vždyť třeba v Kařízku nedaleko Rokycan je před vstupem do kaple v dlažbě umístěný letopočet 1717: architektonicky zajímavou stavbou tehdy poděkovala žena za uzdravení bratra. Současně chce akce propojovat lidi, kteří mají zkušenost s financováním podobných projektů nebo teprve hledají informace. Může být zároveň burzou nápadů i živým adresářem – neměl by tu chybět nikdo, kdo potřebuje poradit nebo kdo hledá inspirativní příklady z praxe.

Soutěž navázaná na konferenci přibližuje příběhy památek, na jejichž záchranu přispěli dárce ve veřejných sbírkách. Věnovat se jí bude také bulletin se stejným názvem: MÁME VYBRÁNO. Projekt pořádá Institut pro památky a kulturu za podpory Ministerstva kultury a Národního památkového ústavu. Novinky i předchozí ročníky shrnuje web. To nejpodstatnější tam ale nenajdete – pro to důležité musíte přijet a konferenci zažít. ■ www.mamevybrano.cz

TEXT JAN ŠTIFTER
FOTO PETR LUNDÁK

Bořida11, CC-BY-SA 3.0

PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÁ BOŽÍ MUKA U OLEŠNICE. NA PORTÁLU PREZENTUJEME PROGRAMY SPOJENÉ S OBNOVOU KULTURNÍCH PAMÁTEK, ALE TAKÉ DROBNÝCH STAVEB MÍSTNÍHO VÝZNAMU.

chava, CC-BY-SA 3.0

OBNOVA ZVONIČKY V NEKRASÍNĚ BYLA SPOLUFINANCOVÁNA NADACÍ ČEZ.

FINANCOVÁNÍ

Obnova architektury místního významu

Na portálu PROPAMÁTKY prezentujeme nejen programy spojené s obnovou kulturních památek, ale také drobných staveb bez památkové ochrany. Takto zaměřené dotační výzvy často propojují jejich záchranu s revitalizací kulturní krajiny a veřejného prostoru.

Památkou místního významu se v programech často rozumí objekt, jenž není zapsán v seznamu kulturních památek, ale má určitou historickou, architektonickou nebo jinou hodnotu pro obyvatele regionu. V porovnání s ostatními poskytovateli dotací vyhlásují kraje největší počet výzev. Nejinak je tomu u drobné architektury. Některé z krajů se této oblasti věnují samostatnými dotacemi, částečně se podpora projevuje také v programech na rozvoj venkova. V konkrétních případech výzvy reagují na charakteristické podmínky jednotlivých regionů. Napří-

klad Plzeňský kraj dlouhodobě podporuje péči o válečné hroby, Karlovarský se v programu na ochranu životního prostředí zaměřuje na opravy malých technických a kulturních staveb, které umocňují krajinný ráz, Liberecký kraj spojuje v jedné z dotací péči o krajinářsky významnou zeleň s obnovou drobných památek apod.

Dalším neopomenutelným zdrojem jsou nadační příspěvky. Nadace často kladou důraz na komunitní rozměr projektu a zapojení široké veřejnosti. Vycházejí z dlouhodobých zkušeností. Pokud jsou místní lidé spjatí s obnovou, více se věnují následné péči. Příkladem může být Nadace Občanského fóra s programem Opomíjené památky, který se soustředí na malé objekty se zvláštním významem pro místní obyvatele. Nadace VIA v komunitně zaměřených grantech také financuje aktivity zahrnující obnovu drobných památek a oživení veřejného prostoru. Mezi regionálně působícími lze připomenout například Ústeckou komunitní nadaci s programem Lidé a místo.

Při obnově historického objektu je většinou nutné řešit i úpravu jeho okolí. Dotace na revitalizaci veřejného prostoru, parků, alejí, sadů a celkově kulturní krajiny umožňují tento problém řešit komplexně. Architektura pak s krajinou vytváří harmonický celek. Této problematice se dlouhodobě věnuje například Nadace ČEZ, Nadace Partnerství či Nadace Proměny Karla Komárka. ■ www.propamatky.info

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO WIKIMEDIA COMMONS

FOTOREPORTÁŽ

FOTO ARCHITEKTONICKÝ ATELIER MASÁK & PARTNER

Obnova historické budovy Muzea východních Čech v Hradci Králové

Hradecké Muzeum východních Čech bylo postaveno v letech 1909–1912 dle návrhu architekta Jana Kotěry. Od roku 1995 je objekt národní kulturní památkou. Citlivá obnova podle návrhu ateliéru Masák & Partner byla v minulých dvou letech zaměřena zejména na plášť budovy, který je charakteristický pestrou kombinací režného zdiva, glazovaných cihel, omítaných částí a mnoha architektonických detailů. Okna, dveře a další součásti získaly nátěry odpovídající historické barevnosti, byla očištěna celá fasáda včetně kamenných říms a keramických ozdobných prvků a zpřístupněna terasa u střešní kopule. Historické výmalbě sálů a vestibulů byl navrácen původní vzhled. Kromě mnoha restaurátorských prací v budově došlo také k úpravě kašny včetně zábradlí v předpolí muzea. Akce obnovy byla nominována v soutěži Stavba roku 2019.

www.masak-partner.com | www.muzeumhk.cz

Z MĚST A OBCÍ

HAVLÍČKŮV BROD

Štáflova ulice má nový kabát

V roce 2019 dokončilo město opravu zhruba stometrového úseku Štáflovy ulice v historickém centru směřující do městského parku. Pozitivní dojem z provedené rekonstrukce řady domů umocňuje rovněž dokončená obnova fasády gymnázia. Z objektu školy, který byl postaven v roce 1907 podle projektu architekta Karla Ješiny, došlo v období socialismu k odstranění původní členité secesní fasády, jež byla nahrazena břizolitem. Podle fotografií nalezených v místním archivu byla vypracována podrobná dokumentace, na jejímž základě se uskutečnila samotná obnova stavby. Díky dobré spolupráci realizační firmy a pracovníků památkové péče se podařilo vrátit budově původní vzhled. Investorem celé obnovy školy byl Kraj Vysočina. Revitalizována byla i kamenná dlažba ulice. Tato proměna s navrácením originální fasády gymnázia je příkladem citlivého přístupu v cenné kulturně-historické a urbanisticky hodnotné části města.

www.hb.cz

JIČÍN

Valdštejnská lodžie v rekonstrukci

Ke konci roku 2019 byla zahájena rekonstrukce Valdštejnské lodžie. V rámci česko-polského projektu Cesta valdštejnských architektů bude zrevitalizováno osm místností a sklepní prostory. Vedle toho bude opraven portál do sklepa a schodiště. V objektu vznikne víceúčelový sál vybavený moderní audiovizuální technikou, zásuvným hledištěm, šatnou, foyer a skladem. Stavební úpravy se dotknou i samotného prostranství dvora, ve kterém se v současné době provádí restaurátorský průzkum. Hlavní stavební práce jsou naplánovány na roky 2020–2021. Zmiňovaný projekt se zabývá činností Giovannioho Pieroniho a jeho následovníka Carla Luraga. Architekti spojení s Albrechtem z Valdštejna putovali regionem Jičínska a Kladska, ovlivňovali se navzájem v myšlení a podle jejich návrhů byla v této oblasti postavena řada objektů. Česká strana získá v rámci projektu celkem 15,6 milionu korun, z nichž bude část použita na revitalizaci Valdštejnské lodžie.

www.mujicin.cz

LETOHRAD

Kaple se vrací do původní podoby

Více než 300 let poutá pozornost všech návštěvníků Letohradu původně malá, ale od roku 1737 rozsáhlá stavba kaple sv. Jana Nepomuckého s okolními ambity na místním Kopečku. Již 10. rokem se budou při záchraně této významné kulturní památky střídat řemeslníci, aby jí vrátili její původní podobu. Na financování celkové obnovy památky se podílí Ministerstvo kultury z Programu zachrany architektonického dědictví, město Letohrad a místní farnost. V dubnu 2015 oslovilo město architekty a zorganizovalo soutěž o nejlepší návrh na budoucí využití objektu. Výsledkem klání je studie Památníku barokních poutí. Dominanta města by měla podle vítězného návrhu najít co nejširší uplatnění i v současném kulturním životě. Zároveň se promění i provozní část a počítá se s vybudováním sociálního zázemí pro návštěvníky a správu areálu.

www.letohrad.eu

Libor Honzárek

Jiří Vydra

Město Letohrad

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

NOVÝ BOR

Historické město Liberecka 2019

Nový Bor se po dvou letech opět stal historickým městem Libereckého kraje. K vítězství mu mimo jiné pomohla i stavba ojedinělého „skleněného“ domu na Palackého náměstí. Podle slov odborných pracovníků památkové péče ocenění výrazně ovlivnil i vklad soukromého investora, kterým je firma Lasvit. Citlivě zakomponovaná novostavba a především rekonstrukce nevyužívaných kulturních památek v oblasti Palackého náměstí totiž výrazně pozvedly i další části městské památkové zóny v Novém Boru. Porota rovněž ocenila dlouhodobou péči o památkovou zónu. Před třemi lety město dokončilo rekonstrukci náměstí Míru a v letošním roce pokračuje kompletní obnovou domu čp. 106, jenž bude součástí Sklářského muzea. Výdaje ve výši zhruba 18 milionů korun pomůže městu spolufinancovat Evropský fond pro regionální rozvoj z programu INTER-REG V-A Česká republika – Polsko.

www.novy-bor.cz

PÍSEK

Pomník klečícího Génia je kulturní památkou

Pozdně secesní pomník padlým c. a k. 11. pěšího pluku na vojenském hřbitově v Písku se stal kulturní památkou. Tento monument, zvaný též klečící Génius, zobrazuje polonahou okřídlenou mužskou postavu opírající se o meč. Socha je situována na hranolový sokl, v jehož nároží jsou umístěny čtyři hlavy rakouských vojáků v polních čepicích. Přední stěna nese nápis: 1914–1918 / VĚNUJE / HRDINŮM / C. A. K. PĚŠ. PL. Č. 11. Monument byl odhalen ještě před koncem války v roce 1917, čímž se odlišuje od ostatních svého druhu. Nápis mu byl doplněn následně. Na výrobu byl použit tehdy moderní materiál – umělý kámen. Pomník vytvořený sochařem Františkem Žemličkou (1892–1971) se řadí k významným dokladům dnes již zaniklé vojenské tradice města. Jeho zadavatelem byl samotný pluk, ostatní pomníky padlým vznikly většinou z popudu občanů a vedení jednotlivých obcí.

www.pisek.eu

PŘÍBOR

Obnova domu čp. 266 se štukovou fasádou

V roce 2019 byla v ulici Křivá dokončena obnova fasády kulturní památky – domu čp. 266 včetně restaurování jeho bohaté štukové výzdoby. Stavba se nachází v ochranném pásmu městské památkové rezervace, v sousedství starého hřbitova a hřbitovní kaple sv. Františka Serafinského. Historický objekt byl v první třetině 19. století upraven ve tvarosloví zlidovělého empíru a je hodnotný především svou netypickou a ojedinělou fasádou s bohatou štukovou výzdobou. Ta je příkladem ohlasu velké architektury v pololidovém stavitelství. Rekonstrukce objektu včetně restaurování štukových prvků byla hrazena částečně z rozpočtu města Příbor a také z Programu podpory obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. V roce 2020 má město v plánu obnovu povrchů přilehlých mandlebných uliček a současně chce revitalizovat prostranství u starého hřbitova. Zrekonstruovaný dům čp. 266 se tak stane klenotem této romantické části Příbora.

www.pribor.eu

Město Nový Bor

Martin Zeman

Město Příbor

Propojujeme potřebné s užitečným

Portál

Inspirativní denní zpravodajství,
dotace, veřejné sbírky a katalog
služeb na www.propamatky.cz

Časopis

Zajímavé rozhovory,
autentické reportáže,
užitečné tipy

Konference

Objevujeme **šikovné** lidi,
nadšence a odborníky.

Sborníky

Zaznamenáváme **silné** myšlenky a příběhy.

Tým

Děláme, co je **potřebné**.
Dáváme práci lidem s handicapem.

PROPAMÁTKY

Propojte se s námi.
Podpořte nás v tom, co děláme.
Staňte se jedním z našich pravidelných dárců.
Děkujeme!

KLUB
PROPAMÁTKY

klub.propamatky.cz

foto: Petr Lundák

MÁME VYBRÁNO

konference o financování památek
26. května 2020 | klášter dominikánů
v Praze

www.mamevybrano.cz

REDAKCE PROPAMÁTKY POŘÁDÁ OD ROKU 2012 KONFERENCI, KTERÁ SE VĚNUJE RŮZNÝM OBLASTEM HLEDÁNÍ POTŘEBNÝCH ZDROJŮ NA OBNOVU A ÚDRŽBU PAMÁTEK. LETOŠNÍ ROČNÍK BUDE KROMĚ DALŠÍCH TÉMAT ZAMĚŘEN TAKÉ NA FINANCOVÁNÍ OBNOVY DROBNÝCH PAMÁTEK.

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním
www.bochemitshop.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.
www.etna.cz

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.
www.g4d.cz

Znáte důvěryhodné a seriózní společnosti, které působí v oblasti obnovy a péče o památky u nás? Dejte nám o nich vědět.

PROPAMÁTKY

Ročník 9, číslo 1, vychází 4x ročně

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Editor: Jitka Skořepová

Redakce: Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička, Aleš Kozák, Dagmar Koželušová, Jan Štifter

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková, Jindřiška Kukrálová, Zuzana Richterová

Grafická úprava: Jiří Pobřísl, Jan Štůr
Evidenční číslo: MK ČR E 20818

© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.
E-mail: redakce@propamatky.cz